

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 11 februari 1932 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående arbetslöshetsförsäkring.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 188 i första kammaren av herr *Möller m. fl.*, nr 279 i andra kammaren av herr *Hansson i Stockholm m. fl.* samt nr 7 i sistnämnda kammare av herr *Spångberg m. fl.*

I motionerna I:188 och II:279, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att förslag till arbetslöshetsförsäkring skall föreläggas 1933 års riksdag, så att en var, som fyllt 16 men icke 67 år och mot avlöning användes till arbete för arbetsgivares räkning i industriell eller annan rörelse eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag liksom också i jordbruk eller skogsbruk, enligt lag försäkras till erhållande av ersättning vid arbetslöshet, varvid såsom arbetare enligt lagen icke skall anses verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning.

I motionen II:7 har hemställts, att riksdagen måtte besluta antaga följande förslag till

Lag om arbetslöshetsförsäkring.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Envar arbetare, som fyllt 16 men ej 67 år, är, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag försäkrad till erhållande av ersättning vid arbetslöshet.

2 §.

I denna lag förstås med arbetare envar, som för sitt uppehälle är beroende av inkomst genom arbete.

3 §.

Kostnaderna för försäkringen bestridas, med bidrag av statsmedel, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivare.

4 §.

Försäkringen handhaves av socialstyrelsen under medverkan av de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

Det åligger arbetsförmedlingsanstalt att i sin verksamhet enligt denna lag ställa sig till efterrättelse de anvisningar och föreskrifter, som meddelas av socialstyrelsen.

Om ersättning.

5 §.

För att arbetare i anledning av iråkad arbetslöshet skall äga rätt till ersättning enligt denna lag erfordras vid varje tidpunkt:

- 1) att han är arbetsför och oförhindrad att åtaga sig erbjudet arbete;
- 2) att han hos offentlig arbetsförmedlingsanstalt anmält sig såsom arbetsökande på sätt i denna lag stadgas men likväl ej erhållit lämpligt arbete.

Erbjudet arbete skall anses lämpligt allenast under förutsättning, att det motsvarar arbetarens krafter och färdigheter, är förenat med avlöning, som icke understiger den i arbetsorten vanliga avlöningen för sådant arbete, samt icke hänför sig till arbetsplats, där arbetskonflikt pågår.

6 §.

Till den, som frivilligt utan giltig anledning lämnat sitt arbete eller utan giltig anledning vägrar eller underlåter åtaga sig erbjudet lämpligt arbete, utgives icke ersättning enligt denna lag under två veckor, efter det sådant förhållande inträffat.

7 §.

Ej må någon tillgodonjuta ersättning enligt denna lag för någon dag med mindre han under nästföregående fjorton dagar varit arbetslös under sex dagar. Vid beräkning av karenstid må hänsyn ej tagas till arbetslöshet, som inträffat under tid, då av annan orsak än i denna paragraf sägs ersättning ej kunnat utgå.

Vad sålunda om iakttagande av karenstid föreskrivits skall ej äga tillämpning, då arbetslös, som uppbär ersättning enligt denna lag, erhåller arbete för kortare tid än 18 dagar eller på grund av sjukdom avstänges från ersättning samt omedelbart efter arbetets eller sjukdomens upphörande ånyo ansöker om ersättning.

8 §.

1 mom. Ersättning enligt denna lag utgår med ett för dag beräknat belopp, benämnt daghjälp. Därjämte utgår till vissa familjeförsörjare, enligt vad nedan sägs, ett likaledes för dag beräknat tillägg till daghjälp, benämnt familjetillägg.

2 mom. Familjetillägg utgå:

1) till daghjälpberättigad man:

a) för hustru eller husföreståndarinna; dock att om hustrun eller husföreståndarinnan har regelbundet arbete för annans räkning och därav har en daglig inkomst, uppgående till mer än hälften av den daghjälp mannen erhåller, eller om hon själv uppbär daghjälp, intet tillägg för henne må beräknas;

b) för barn eller adoptivbarn under 16 år;

2) till daghjälpberättigad kvinna:

för barn eller adoptivbarn under 16 år, dock ej där hon är gift eller sammanlever med barnets fader samt denne uppbär daghjälp;

3) till daghjälsberättigad man eller kvinna:

för föräldrar, såframt den daghjälsberättigade lever i gemensamt bo med och huvudsakligen underhåller sådan anhörig samt denne ej själv uppbär daghjälp.

Har den daghjälsberättigade i fall, som avses i punkterna 1 och 2, vetenskapen icke, medan han var i arbete, väsentligen bidragit till underhållet av den, för vilken familjetillägg yrkas, må sådant tillägg icke beviljas, med mindre fråga är om försörjningsförhållande, som uppstått efter arbetslöshetens inträde.

9 §.

Daghjälp och familjetillägg utgå enligt av socialstyrelsen utarbetade dyrtidsgruppering med följande belopp:

Ortsgrupp	Daghjälp i kronor	Familjetillägg i öre per familjemedlem
I	2.35	50
II	2.70	60
III	3.05	70
IV	3.40	80
V	3.75	90
VI	4.10	100

10 §.

Ersättning enligt denna lag utgår icke till någon för söndag eller för dag, för vilken han åtnjuter avlöning.

Har arbetslös någon dag utan giltig anledning underlåtit fullgöra honom enligt 16 § åliggande anmälningsskyldighet, utgives icke ersättning till honom för nämnda tid.

Familjetillägg utgår allenast för dag, för vilken daghjälp utgives.

11 §.

Har arbetare på grund av driftinskränkning vid företag, där han är anställd, arbete ett mindre antal dagar i veckan än vid full drift är vanligt, vare han berättigad till ersättning enligt denna lag för de dagar han är utan arbete, dock allenast om och i den omfattning arbetsförtjänsten och ersättningen sammanlagt för vecka ej med 30 procent överstiger vad han skulle uppburit i ersättning för veckan, därest han varit fullständigt arbetslös.

Om försäkringsavgifter.

12 §.

För tid, under vilken arbetare användes till arbete, skall erläggas försäkringsavgift av en krona beräknad för arbetare och arbetsvecka.

Försäkringsavgift erlägges av arbetsgivare med taxerad årlig inkomst av 5,000 kronor och däröver.

Försäkringsavgiften erlägges på tid och sätt som av Konungen bestämmes.

13 §.

Försäkringsavgifterna ingå till en fond, vilken förvaltas av statskontoret i samråd med socialstyrelsen enligt de grunder, som fastställas av Konungen.

Om sökande av ersättning samt dess utbetalande.

14 §.

Arbetslös, som önskar erhålla ersättning enligt denna lag, har att personligen ingiva skriftlig ansökan därom å kontor eller hos ombud för offentlig arbetsförmedlingsanstalt. Vid ansöknings skola fogas intyg rörande arbetslösheten, arbetsbetyg om sådant finnes, eller, där fråga är om ersättning på grund av minskad arbetstid, intyg från arbetsgivaren utvisande antalet arbetsdagar och arbetsförtjänst för vecka, ävensom sådana uppgifter angående familjeförhållanden, som äro erforderliga för prövning av frågan, om familjetillägg skall utgå.

15 §.

Ansökan om ersättning prövas av arbetsförmedlingsanstalts huvudkontor. Ingives ansökan till anstalts avdelningskontor eller ombud, skall kontoret eller ombudet till huvudkontoret översända ansöknings med därvid fogade handlingar tillika med eget yttrande i ärendet.

16 §.

Arbetslös, som ansökt om ersättning, är pliktig att en gång i veckan å kontor eller hos ombud för offentlig arbetsförmedlingsanstalt personligen anmäla sig såsom arbetssökande. Är den arbetslöse avlägset boende eller föreligger annan omständighet, som skulle göra den sålunda stadgade skyldigheten särskilt betungande för honom, äge arbetsförmedlingsanstalt för vissa dagar befria den arbetslöse från skyldigheten att personligen anmäla sig samt föreskriva, vad han i stället har att iakttaga, för att anmälningsskyldigheten må anses fullgjord.

17 §.

Ersättning utbetalas veckovis i efterskott genom det kontor eller ombud för offentlig arbetsförmedlingsanstalt, hos vilket den arbetslöse ingivit ansökan enligt 14 §. På begäran av den ersättningsberättigade må dock arbetsförmedlingsanstalts huvudkontor, när särskilda skäl föreligga, medgiva, att utbetalning sker genom annat kontor eller ombud för sådan anstalt än nu sagts.

Arbetsförmedlingsanstalts huvudkontor skall månadsvis till socialstyrelsen ingiva uppgift angående det belopp, som beräknas komma att under nästföljande månad åtgå för utbetalning av ersättning genom anstaltens kontor och ombud. Socialstyrelsen har att med ledning av denna uppgift hos statskontoret göra framställning om utbetalning till huvudkontoret av nödiga medel. Vid fall av behov må särskilda förskott i enahanda ordning lämnas.

18 §.

Har ersättning tillerkänts arbetslös och finner arbetsförmedlingsanstalts avdelningskontor eller ombud, genom vilket utbetalningen av ersättning äger rum, att på grund av sedermera inträffad omständighet ersättning icke bör utgå i enlighet med det meddelade beslutet, skall kontoret eller ombudet omedelbart göra anmälan därom till huvudkontoret, som har att pröva frågan. Vad nu sagts skall dock icke äga tillämpning, där fråga är allenast om underlåtenhet från den arbetslöses sida att fullgöra i 16 § föreskriven anmälningsskyldighet.

19 §.

Socialstyrelsen äger efter framställning av arbetsförmedlingsanstalts huvudkontor tillerkänna visst eller vissa av anstaltens avdelningskontor befogenhet att på egen hand pröva och avgöra frågor, som enligt 15 eller 18 § skola avgöras av anstalts huvudkontor.

Särskilda bestämmelser.

20 §.

Arbetsgivare vare pliktig att, när någon hos honom anställd arbetare lämnar sitt arbete, på begäran till denne överlämna intyg enligt formulär, som fastställs av socialstyrelsen, utvisande den tid, anställningen varat, och orsaken till att den upphört.

Tillämpar arbetsgivare vid sitt företag inskränkt arbetstid, sålunda att denna pågår ett mindre antal dagar i veckan än vid full drift är vanligt, åligger honom att till arbetare, som ämnar å nu angiven grund anhålla om ersättning, på begäran utfärda intyg, utvisande antal dagar i veckan, arbetaren har sysselsättning, samt hans arbetsförtjänst.

21 §.

Rätt till ersättning enligt denna lag kan icke överlåtas och må förty icke tagas i mät.

22 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, ingå överenskommelse med främmande stat om tillämpning av denna lag eller den främmande statens lag i fall, då arbetsgivare i den ena staten inom den andra bedriver verksamhet, som avses i denna lag.

23 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för försäkringens genomförande, meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av socialstyrelsen.

Om besvär.

24 §.

Över beslut av arbetsförmedlingsanstalts huvudkontor rörande tillämpningen av någon i denna lag given bestämmelse må klagan föras hos socialstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till huvudkontoret eller i betalt brev med allmänna posten vara till kontoret inkomna senast å femtonde dagen från den dag, klaganden erhöll del av beslutet. Huvudkontoret skall skyndsamt till socialstyrelsen översända besvären tillika med eget yttrande över desamma.

Har avdelningskontor tillerkänts befogenhet, som i 19 § sägs, gälle i fråga om klagan över dess med stöd av sådan befogenhet meddelade beslut vad i första stycket stadgas om klagan över beslut av huvudkontoret.

Socialstyrelsen äge, ändå att klagan icke förts, till prövning upptaga beslut, som i första och andra stycket sägs.

Socialstyrelsens beslut meddelas kostnadsfritt.

Denna lag träder i kraft 1 januari 1933.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Historik. Frågan om arbetslöshetsförsäkring framfördes i riksdagen första gången genom motion vid 1908 års riksdag av herr Wavrinisky. Motionen vann icke riksdagens bifall. Ej heller bifölls de förnyade motioner i ämnet, som herr Wavrinisky väckte vid 1909 och 1910 års riksdagar.

Socialförsäkringskommitténs förslag 1922. Den 31 december 1915 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialförsäkringskommittén att verkställa utredning, huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna skulle kunna vidtagas för främjande av arbetares försäkring för de ekonomiska följderna av oförvårdad arbetslöshet, samt att inkomma med de förslag, som kunde föranledas av den verkställda utredningen. Den 30 december 1922 avgav kommittén betänkande och förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till frivilliga arbetslöshetskassor, för ändamålet bildade av arbetarna själva. Kommittén beräknade, att en arbetslöshetsförsäkring med den föreslagna organisationen skulle för den närmaste framtiden medföra en sammanlagd maximikostnad för staten av 3 å 4 miljoner kronor om året.

Riksdagen 1924. Vid 1924 års riksdag väcktes av herr Thorberg m. fl. i första kammaren och herr Hagman m. fl. i andra kammaren likalydande motioner, i vilka hemställdes, att riksdagen ville antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor. Detta lagförslag anslöt sig i huvudsak till socialförsäkringskommitténs ovannämnda förslag i ämnet. Motionerna blevo avslagna av riksdagen.

1924 års arbetslöshetssakkunniga. Jämlikt bemyndigande den 6 juni 1924 uppdrog chefen för socialdepartementet åt fem personer att i egenskap av sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten. Den 24 juli 1925 avgåvo de sakkunniga betänkande med förslag i ämnet.

1925 års arbetslöshetssakkunniga. Den 16 oktober 1925 tillkallade chefen för socialdepartementet, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, två personer att såsom sakkunniga inom departementet biträda med fortsatt utredning av frågan om arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar. Denna utredning inriktades i främsta rummet på att söka lösa den föreliggande frågan genom tillämpning av båda här ovan omförmälda system, arbetslöshetsförsäkring och anordnande av särskilda offentliga arbeten för de arbetslösa.

1925 års granskningsnämnd. Den 11 december 1925 tillkallades inom socialdepartementet femton sakkunniga, representerande olika verksamhetsfält och åskådningar, för att biträda med granskning av de av sistnämnda sakkunniga utarbetade utkasten. Den 30 januari 1926 avgåvo de sakkunniga utlåtande i ärendet.

1926 års arbetslöshetssakkunniga. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 13 april 1926 åtta personer att såsom sakkunniga inom socialdepartementet biträda med verkställande av fortsatt utredning och avgivande av förslag angående arbetslöshets-

försäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar. Den 25 april 1928 avgåvo de sakkunniga betänkande och förslag angående arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedling och reservarbeten (Statens offentliga utredningar 1928: 9). I enlighet med sitt uppdrag hava de sakkunniga utarbetat förslag till såväl frivillig som obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. I detta arbete hava samtliga ledamöter deltagit, oberoende av sin principiella uppfattning rörande frågan om arbetslöshetsförsäkringens lämplighet eller olämplighet. I fråga om de sakkunnigas principståndpunkter framgår av betänkandet följande. Av de sakkunnigas åtta ledamöter hava tre för sin del tillstyrkt införandet av arbetslöshetsförsäkring i vårt land. En av de sakkunniga har ej ställt sig avvisande gentemot tanken på en arbetslöshetsförsäkring men ansett, att densamma bör realiseras endast under den bestämda förutsättning, att reservarbeten inkopplas i försäkringssystemet. De återstående fyra sakkunniga hava avstyrkt införande av en arbetslöshetsförsäkring i vårt land. Dessa sakkunniga hava varit eniga om att det allmännas ingripande på arbetslöshetens område måste regleras enligt behovsprincipen och att de arbetslösa alltså måste behandlas enligt i grund och botten samma regler som samhällets övriga hjälpbehövande medlemmar. Under förutsättning att en arbetslöshetsförsäkring genom det allmännas medverkan överhuvud kommer till stånd hava de sakkunniga ansett, att valet bör stå mellan en obligatorisk allmän riks-försäkring, gemensam för alla av försäkringen berörda arbetare (det s. k. A-förslaget), å ena sidan, och en statsunderstödd frivillig försäkring (det s. k. B-förslaget), å andra sidan. Vid valet mellan de båda förslagen hava de sakkunniga varit eniga om att tillerkänna det obligatoriska systemet ett principiellt företräde framför det frivilliga. En ledamot har dock — närmast med hänsyn till de omfattande organisatoriska åtgärder, som en obligatorisk försäkring skulle medföra — ansett, att början bör göras med en frivillig försäkring. Dessutom har den omständigheten, att upptagandet av lant- och skogsarbetarna i en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle bereda betydande svårigheter, föranlett en ledamot att, oaktat han ger principiellt företräde åt det obligatoriska systemet, för närvarande förorda det frivilliga systemet, för den händelse en försäkring nu skulle komma till stånd.

I en den 29 januari 1927 till chefen för socialdepartementet avläten skrivelse framhöll 1926 års arbetslöshetssakkunniga, att det under arbetets gång visat sig önskvärt, att, utöver den utredning som innefattades i de sakkunnigas uppdrag, särskild undersökning åvägabragtes rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande.

Med anledning av berörda skrivelse tillsattes den 11 mars 1927 en särskild kommitté för utredningen av nämnda i de sakkunnigas skrivelse berörda spörsmål. Riktlinjerna för kommitténs arbete framgå av dåvarande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet vid det tillfälle, då bemyndigande om kommitténs tillsättande gavs. Efter redogörelse för innehållet i de sakkunnigas skrivelse anförde departementschefen:

1927 års
arbetslöshets-
utredning.

De uppslag, som innefattas i 1926 års arbetslöshetssakkunnigas förevarande skrivelse, synas mig vara i hög grad beaktansvärda. Såsom framgår av den föregående redogörelsen, avser det åt de sakkunniga lämnade utredningsuppdraget närmast frågan om åtgärder för lindrande av de ekonomiska verkningsarna av rådande arbetslöshet. Uppenbarligen måste det emellertid betraktas såsom synnerligen önskvärt, att nödigt material må kunna erhållas även för ett någorlunda tillförlitligt bedömande av den längre syftande frågan om åtgärder till minskning och förebyggande av arbetslöshet. Jag delar sålunda de sakkunnigas uppfattning om behovet av en mera djupgående undersökning, inriktad på spörsmålen om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt om medel för dess bekämpande. Ett särskilt skäl att nu igångsätta en dylik undersökning synes mig ligga i den omständigheten, att arbetslösheten — trots den förbättring i det allmänna ekonomiska läget, som på senaste tiden kunnat skönjas — att döma av officiellt tillgängliga siffror för närvarande synes vara stadd i ökning.

Departementschefen yttrade vidare, att för vinnande av det angivna syftet torde krävas undersökningar avseende såväl arbetslöshetens dåvarande läge som arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd och med tanke på en längre framtid.

Den 11 juni 1931 avgav kommittén, benämnd arbetslöshetsutredningen, ett betänkande om arbetslöshetens omfattning, karaktär och orsaker. Betänkandet omfattar fem avdelningar, nämligen första avdelningen: arbetslösheten i Sverige till 1920, andra avdelningen: arbetslösheten i Sverige åren 1920—1929, tredje avdelningen: det svenska näringslivet och dess förändringar åren 1920—1929, fjärde avdelningen: den svenska arbetsmarknaden och dess förändringar åren 1920—1929, samt femte avdelningen: orsaker till arbetslöshet med särskild hänsyn till förhållandena i Sverige åren 1920—1929 (Statens offentliga utredningar 1931:20).

Såsom bilagor till betänkandet överlämnades samtidigt dels Bilaga 1: Orsaker till arbetslöshet, av ledamoten professor Bagge, dels ock Bilaga 2: Promemoria angående arbetsmarknaden och de faktorer, som bestämma dess utveckling, av ordföranden generaldirektör Huss (Statens offentliga utredningar 1931:21).

Arbetslöshetsutredningen överlämnade därefter den 23 december 1931 Bilaga 3: Om den industriella rationaliseringen och dess verkningar särskilt beträffande arbetarsysselsättningen, av professor Gustaf Åkerman (Statens offentliga utredningar 1931:42).

Angående den till arbetslöshetsutredningens behandling överlämnade frågan om medel för arbetslöshetens bekämpande upplyses i den till innevarande års riksdag avgivna berättelsen om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit, att undersökningar påbörjats enligt av kommittén uppgjord arbetsplan. Kungl. Maj:t har den 16 oktober 1931 medgivit, att utredningens arbete må fortgå tills vidare intill utgången av juni 1933.

Riksdagen
1928.

Vid 1928 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr Spångberg m. fl. en motion, nr 129, däri hemställdes, att riksdagen måtte i princip uttala

sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1929 års riksdag.

De i motionen angivna grunderna för arbetslöshetsförsäkring voro däri sammanfattade på följande sätt:

1. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara obligatorisk och omfatta alla arbetsföra män och kvinnor i ålder 16—67 år.

2. Med avseende på levnadskostnadernas höjd indelas samtliga orter i riket i fem ortsgrupper, av vilka ortsgrupp I omfattar billigaste och ortsgrupp V orter med de dyraste levnadskostnaderna.

3. Arbetslöshetsunderstöd utgår enligt följande minimibelopp för veckans sex dagar, måndag—lördag, oavsett om helgdag inträffar.

Ortsgrupp I: 2 kronor 35 öre; ortsgrupp II: 2 kronor 70 öre; ortsgrupp III: 3 kronor 5 öre; ortsgrupp IV: 3 kronor 40 öre samt ortsgrupp V: 3 kronor 75 öre.

Arbetslös, som har försörjningsplikt mot familjemedlemmar, erhåller familjetillägg, vilket utgår lika för hustru (som hustru räknas även sammanboende av mannen försörd kvinna) och varje barn under 16 år. Familjetilläggen utgå per dag enligt följande belopp:

Ortsgrupp I: 50 öre, ortsgrupp II: 60 öre, ortsgrupp III: 70 öre, ortsgrupp IV: 80 öre samt ortsgrupp V: 90 öre.

4. Staten och arbetsköparna erlagga vardera hälften av de avgifter, som äro nödvändiga för genomförande av denna försäkring.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, hemställde i utlåtande nr 1 om avslag å motionen och anförde till stöd härför följande:

Frågan om införande i vårt land av arbetslöshetsförsäkring är sedan flera år tillbaka föremål för utredning. Sedan socialförsäkringskommittén den 30 december 1922 avgav sitt betänkande med förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till arbetslöshetskassor, har frågan underkastats ett flertal överarbetningar och förnyade utredningar. Senast har jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 9 april 1926 dåvarande statsrådet och chefen för socialdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga för verkställande av fortsatt utredning och avgivande av förslag angående arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar (1926 års arbetslöshetssakkunniga). Dessa sakkunniga förväntas kunna slutföra sitt uppdrag under instundande mars månad.

Med hänsyn till sålunda pågående utredning, vars resultat torde komma att framläggas inom den allra närmaste framtiden, har utskottet ansett, att något särskilt uttalande i frågan från riksdagens sida ej kan för närvarande anses vara påkallat.

Utskottets hemställan bifölls av kammaren.

Vid 1929 års riksdag väcktes tre motioner i ämnet, nämligen nr 108 i första kammaren av herr Möller, nr 54 i andra kammaren av herr Spångberg m. fl. och nr 201 i sistnämnda kammare av herr Hansson i Stockholm.

I motionerna I:108 och II:201, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnandet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

*Riksdagen
1929.*

I motionen II:54 hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1930 års riksdag.

De i sistnämnda motion angivna grunderna för arbetslöshetsförsäkring voro däri sammanfattade på i huvudsak samma sätt som i motionen II:129 vid 1928 års riksdag.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 9, anförde andra lagutskottet följande:

Spörsmålet om lindrande av de ekonomiska följderna av rådande arbetslöshet är otivelaktigt ett av vår tids största och svåraste problem. Det är därför förklarligt, att arbetet med frågans utredning tagit lång tid i anspråk.

Såsom den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen hava de sakkunniga, som senast tillkallats för utredning av frågan angående arbetslöshetsförsäkring m. m., avgivit sitt betänkande den 25 april nästlidna år. Härefter hava de sakkunniga, oberoende av sin principiella ståndpunkt till frågan, framlagt alternativa förslag till såväl obligatorisk som frivillig arbetslöshetsförsäkring. Betänkandet har utremitterats till myndigheterna den 29 maj 1928 med föreläggande att till den 1 oktober samma år inkomma med yttrande. Vissa myndigheter, såsom t. ex. kommerskollegium och socialstyrelsen, hava emellertid ännu icke avgivit yttrande i det vidlyftiga ärendet. Uppmärksammas bör jämväl i detta sammanhang, att den mera djupgående utredning, som av Kungl. Maj:t igångsatts angående frågorna om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande, ännu icke slutförts.

Redan med hänsyn till det läge, vari ärendet befinner sig, anser utskottet icke lämpligt att taga ståndpunkt till motionärernas förslag om införande av den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringsformen. Då utskottet icke kan förorda viss lösning av frågan, anser utskottet anledning ej föreligga att, såsom inom utskottet ifrågasatts, utan angivande av sättet för frågans lösning föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag i ämnet till nästa års riksdag. Utskottet hyser nämligen den uppfattningen, att Kungl. Maj:t med den skyndsamhet, som förhållandena medgiva, kommer att utan särskild framställning från riksdagen framlägga förslag till lösning av den betydelsefulla frågan.

Med denna motivering hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation anmäldes av sex av utskottets ledamöter med yrkande, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnande av en arbetslöshetsförsäkring.

Riksdagens kamrar biföllo, med tillämpning av uppresningsförfarandet, utskottets hemställan.

Uppdrag år
1929 åt so-
cialstyrelsen
att verk-
ställa kom-
pletterande
utredning
till arbets-
löshetssak-
kunnigas
betänkande.

På förslag av chefen för socialdepartementet statsrådet Lübeck uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 29 november 1929 åt socialstyrelsen, som redan tidigare anbefallts att avgiva utlåtande över 1926 års arbetslöshetssakkunnigas betänkande, att i vissa i statsrådsprotokollet för nämnda dag angivna hänseenden verkställa kompletterande utredning till betänkandet. Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde departementschefen följande:

Vid föredragning av proposition till innevarande års riksdag angående anslag till bekämpande av arbetslösheten samt i debatten i riksdagen rörande denna proposition ävensom i andra sammanhang har jag haft tillfälle att framlägga vissa synpunkter beträffande arbetslöshetsfrågan, däribland även, i viss mån, rörande arbetslöshetsförsäkringen. Vad jag därom anfört kan i korthet sammanfattas sålunda:

De inkomna yttrandena över 1926 års arbetslöshetssakkunnigas betänkande hava i alldeles övervägande grad gått i helt avstyrkande riktning. Mot den föreslagna försäkringen har framför allt anförts, att den skulle motverka lönernas anpassning efter arbetsmarknaden och därmed bidra till ökad arbetslöshet, d. v. s. motverka sitt eget syfte, vidare att den skulle sätta in där den minst behövdes och öka den redan betänkliga disproportionen mellan industriens och jordbrukets löner, men icke lösa säsongarbetslöshetens problem. Svårigheten att bedöma, när arbetslöshet är oförvållad, har också betonats, varmed sammanhänger dess ofta påtalade samband med lönepolitiken.

Vid 1929 års riksdag väcktes i särskilda motioner förslag om att försäkringen måtte utvidgas att omfatta vissa betydande arbetargrupper, bland annat lant- och skogsarbetare, som uteslutits i sakkunnigförslaget.

Vad sålunda förekommit fann jag oförtydligt visa, att frågan krävde ett fortsatt ingående övervägande ur skilda synpunkter. Därvid borde prövas olika vägar för avhjälpande såvitt möjligt av de med oförvållad arbetslöshet sammanhängande missförhållandena, vilken prövning borde ske med beaktande av den särskilda erfarenhet, som vunnits i vårt land. Redan nu syntes det emellertid kunna anses ådagalagt, att enbart en arbetslöshetsförsäkring enligt av de sakkunniga föreslagna grunder endast i begränsad omfattning skulle bringa hjälp vid en arbetslöshet av den art och omfattning, som man under de senaste åren haft att kämpa med.

De betänkligheter, som från olika håll kommit till uttryck inför arbetslöshetsförsäkringens problem, hava ytterligare skärpts genom den senaste tidens erfarenheter från utlandet. Sålunda har i Tyskland det endast för ett par år sedan införda försäkringssystemet nyligen underkastats en genomgående granskning och därvid befunnits vara behäftat med brister i olika hänseenden. Ändringar hava vidtagits på grundval av ett kompromissförslag, avsett att tillfälligt bota de största av dessa brister och täcka åtminstone större delen av det underskott, som uppkommit i försäkringen. I England har en regeringskommitté, som tillsatts för en allsidig undersökning av ifrågavarande problem, visserligen kommit till den slutsatsen, att arbetslöshetsförsäkringen syntes hava varit till övervägande nytta, men tillika pekat på åtskilliga punkter, där densamma kunde medföra betydande olägenheter. Även i andra länder, såsom Amerikas förenta stater, Frankrike och Australien, hava under den senaste tiden undersökningar verkställts i förevarande ämne eller nya uppslag framkommit till frågans lösende.

En omständighet, som jämväl är av betydelse i detta sammanhang, är att situationen på vår arbetsmarknad avsevärt förbättrats under loppet av detta år. Antalet hjälpsökande hos arbetslöshetskommissionen har betydligt minskats i jämförelse med de föregående åren. Socialstyrelsens siffror såväl för fackföreningarnas arbetslöshet som för antalet arbetssökande i förhållande till antalet lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna visa också en tydlig nedgång. Beträffande de industriella yrkena synes den övertaliga arbetskraften numera huvudsakligen vara att söka bland grov- och diversearbetare o. d., under det att tillgången på yrkesutbildad personal är mera knapp och inom vissa branscher t. o. m. understiger efterfrågan.

Under sålunda anförda förhållanden har man tydligen all anledning att, innan arbetslöshetsförsäkringsfrågan upptages till avgörande, avvakta resultatet

av den sedan några år pågående grundliga utredningen rörande arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande. Det material, som skall framläggas av de för ändamålet tillkallade sakkunniga, kommer, enligt vad jag inhämtat, utan tvivel att i många hänseenden giva en betydelsefull belysning av förevarande problem. Med hänsyn till vad som nyss anförts rörande situationen på arbetsmarknaden torde ärendet icke heller kunna sägas vara av den brådskande beskaffenhet, att ej, rent sakligt sett, nämnda utredningsresultat skulle utan olägenhet kunna avvaktas.

Vilken ståndpunkt man än må intaga till denna fråga, torde det vara välbetänkt att utnyttja den tid, som kommer att förflyta, innan frågan upptages till slutlig prövning, för att söka fullständiga den utredning, som redan föreligger eller som kan väntas framgå av arbetslöshetsutredningen. I flera avseenden bör nämligen närmare undersökning enligt min mening äga rum. I första hand gäller detta vad ovan berörts i fråga om den senaste tidens erfarenheter angående arbetslöshetsförsäkringen i utlandet. Den av 1926 års sakkunniga i deras betänkande lämnade redogörelsen för utländska förhållanden torde alltså böra kompletteras. Möjligen kan det därvid befinnas lämpligt att, såsom skedde i samband med nämnda sakkunnigas arbete, åt någon eller några personer uppdraga att i närliggande länder inhämta upplysningar och omdömen i frågan.

I 1926 års sakkunnigas förslag hava, såsom redan antytts, från försäkrings-systemet uteslutits betydande grupper av arbetare, nämligen främst arbetare i jordbruk och skogsbruk. Anledningen härtill har huvudsakligen varit de särskilda svårigheter av teknisk och ekonomisk art, som mött för dessa arbetargrupper inordnande inom försäkringen. I de nyss åsyftade motionerna vid årets riksdag förordades emellertid, att vissa utelämnade arbetargrupper måtte innefattas i försäkringen. Enligt motionärernas mening borde det sålunda icke möta några tekniska svårigheter att i försäkringen inbegripa butiks- och kontorsbiträden samt deras vederlikar. Icke heller syntes lantarbetarnas upptagande i försäkringen stöta på allvarligare tekniska svårigheter. Vad däremot anginge skogs- och flottningsarbetarna, ansågs det sannolikt, att vid försäkringens utsträckande till dem särskilda bestämmelser behövde meddelas, detta framför allt för att från försäkringen utesluta dem, som på grund av ställning såsom självständiga jordbrukare eller liknande anledning icke vore utsatta för verklig arbetslöshetsrisk.

Dessa förslag synas, oavsett den uppfattning man hyser om deras lämplighet och genomförbarhet, göra önskvärt att, i den mån det låter sig göra, förutsättningslöst undersöka verkningarna därav i tekniskt, organisatoriskt och ekonomiskt hänseende. En del erfarenheter, bland annat från den tyska arbetslöshetsförsäkringen för vissa motsvarande grupper av arbetare, till synes delvis såsongarbetare, torde därvid kunna vara av intresse.

En fråga, som även bör beaktas vid den sålunda förordade kompletterande utredningen, är sambandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och övrig social försäkrings- och hjälpverksamhet. Särskilda sakkunniga äro ju numera sysselsatta med utredning rörande de organisatoriska problemen inom denna verksamhet. Det är tydligen önskvärt, att vid den kompletterande utredningen i arbetslöshetsfrågan samråd äger rum med berörda sakkunniga för inhämtande av deras synpunkter på hur det allmännas åtgärder till arbetslöshetens bekämpande skola anpassas till socialverksamheten i övrigt, och detta såväl i lokalt hänseende som beträffande den centrala administrationen.

En i och för sig tänkbar utväg till arbetslöshetsförsäkringsfrågans ordnande — vilken hittills knappast synes hava grundligare undersökts — är självfallet att söka åvägabringa en utbyggnad av de av arbetarna själva i samband med fackorganisationerna anordnade arbetslöshetskassorna, systematiskt kompletterad med samhälleliga anordningar av mera permanent karaktär än de nuvarande.

Genom en sådan anordning torde en del med tidigare förslag förenade allvarliga olägenheter kunna åtminstone i viss mån begränsas.

Arbetslöshetskassor förekomma ju redan nu i stor utsträckning och torde för närvarande omfatta omkring 250,000 försäkrade. Det har visat sig, att — visserligen delvis på grund av måhända alltför svaga prestationer — försäkringskostnaderna inom kassorna kunnat hållas låga. Det synes vara värt att undersöka, huruvida och i vad mån arbetslöshetskassorna skulle kunna utvecklas till en mera omfattande och effektiv verksamhet, så att de kunde sörja för erforderligt understöd vid arbetslöshet inom gränsen för vad man skäligen skulle kunna kalla normal sådan, d. v. s. arbetslöshet som ej sammanhänger med större kriser inom det ekonomiska livet eller inom vederbörande näringsgren, utan som väsentligen härrör från mera regelbundet återkommande arbetslöshetsrisker.

Vad däremot angår massarbetslöshet av mera krisartad karaktär, synes samhället ej böra eller kunna undandraga sig uppgiften att i mån av behov träda hjälpende emellan. Det allmännas hjälpverksamhet synes därvid i första hand böra avse tillhandahållande av arbete vid reservarbeten och administreras genom offentliga organ. Särskilt beträffande organisationen av en dylik samhällets arbetslöshetshjälp erfordras uppenbarligen samråd med de sakkunniga för socialverksamhetens allmänna organisation.

Vid närmare prövning av senast antydda riktning uppställa sig säkerligen många frågor, som behöva närmare undersökas och övervägas ur ekonomiska och andra synpunkter, därvid tydligen också måste uppmärksammas verkningarna för arbetsgivarna samt för arbetargrupper, som äro oorganiserade eller som tillhöra fackföreningar utan arbetslöshetskassa.

Även i de över sakkunnigbetänkandet avgivna yttrandena hava framkommit uppslag, som synas vara förtjänta av närmare undersökning och överväganden. Vad särskilt angår ungdomsarbetslöshetens problem, pågår redan utredning därutinnan inom arbetslöshetskommissionen, närmast i anledning av vissa av kommerskollegium gjorda uttalanden.

En kompletterande utredning i de hänseenden, som jag här berört, torde lämpligen kunna uppdragas åt socialstyrelsen. För den händelse socialstyrelsen för utredningens fullgörande utan dröjsmål skulle hava behov av särskilt biträde, torde jag efter anmälan från styrelsen få för Kungl. Maj:t framlägga frågan härom.

Socialstyrelsen avgav utlåtande i ärendet den 13 juni 1931. I utlåtandet, vilket i huvudsakliga delar finnes publicerat i Sociala Meddelanden 1931 s. 515 ff., anförde styrelsen till slut sammanfattningsvis följande:

Arbetslösheten medför för det moderna samhället sådana svårigheter, att sökandet efter botemedel mot det onda framstår som nutidens kanske största sociala frågor. På många håll betraktar man nu arbetslöshetsförsäkring såsom botemedlet mot de sociala skadeverkningarna av arbetslösheten.

Den verkställda utredningen liksom ock erfarenheterna från andra länder med genomförd försäkring torde emellertid utgöra en bestämd varning för uppfattningen att en arbetslöshetsförsäkring skulle innebära så att säga en lösning av arbetslöshetsfrågan. Redan den omständigheten, att frågan i flera av försäkringsländerna är mera brännande än någonsin, detta trots att staterna flerstädes träffat supplerande åtgärder av en sådan omfattning, att samhällsekonomin synes hotad, bär nog samt vittne härom. Erinras må, att vissa av de sakkunniga i betänkandet också starkt betonade denna synpunkt.

De verkställda teoretiska beräkningarna rörande verkningarna av en arbetslöshetsförsäkring hos oss stämma i allt väsentligt med faktiska erfarenhetsrön från utlandet.

Upprätthållas de grundsatser, på vilka ett försäkringssystem skulle bygga, synes försäkringen vid mera omfattande arbetslöshet, vars skadeverkningar man framför allt måste söka bota, erhålla en så begränsad effektivitet, att nuvarande hjälpåtgärder från det allmännas och från enskildas sida finge upprätthållas i nära nog samma omfattning som nu. Kostnaderna för den organisation, som åtminstone ett obligatoriskt försäkringsväsen föranledde, bleve icke desto mindre betydande och knappast försvarliga i förhållande till den uppnådda effekten.

Den begränsade effektiviteten skulle emellertid av allt att döma hos oss lik-som flerstädes i utlandet föranleda starka krav på försäkringssystemets utbyggande med hjälpåtgärder från det allmännas sida, vilka åtgärder icke vore av försäkringsmässig utan av understödsnatur men som dock komme att direkt anknyta sig till försäkringen. Försäkringsformerna i sin tur skulle i hög grad menligt återverka på denna hjälpverksamhets rationella anpassning efter det verkliga behovet och kanske just på denna grund bidra att öka arbetslöshetens omfattning.

En sådan kompletterande hjälpverksamhet, vilken enligt vad erfarenheten visar merendels måste improviseras under de yttre omständigheternas omedelbara tryck, komme att i grundläggande punkter beröra andra hjälpformer från det allmännas sida, vilka för närvarande hos oss äro föremål för vittutseende och betydelsefulla utredningar, nämligen om organiserandet och samordnandet av samhällets vårdverksamhet i allmänhet och uppdragandet av gränserna mellan dess delar samt avvägandet av kostnaderna för denna verksamhet mellan staten, kommunerna, arbetsgivare och arbetare. Härtill kommer, att själva problemet om arbetslösheten, vad angår såväl dess orsaker som möjligheterna att verkligen råda bo för den, likaledes är föremål för pågående utredning.

Under sådana förhållanden anser styrelsen tiden icke vara inne för ett definitivt ståndpunktstagande till frågan om de former, under vilka åtgärderna till förmån för de arbetslösa på mera varaktigt sätt skola infogas såsom ett led i det allmänna hjälpsystemet.

En av socialstyrelsens ledamöter, med vilken en annan ledamot instämde, var av skiljaktig mening och anförde:

Visserligen delar jag socialstyrelsens uppfattning, att ingen arbetslöshetsförsäkring kan mer än till begränsad del motverka arbetslöshetens följder och att såväl erfarenheter från vissa främmande länder som verkställda beräkningar för vårt eget land tyda på, att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle medföra så betydande bördor för det allmänna och för näringslivet, att de knappast synas överkomliga, åtminstone vid nu rådande förhållanden på det ekonomiska området. Däremot delar jag icke styrelsens betänkligheter mot att för vårt lands vidkommande söka genomföra en sådan frivillig arbetslöshetsförsäkring, som i åtskilliga andra länder och däribland våra nordiska grannländer med åtminstone relativ framgång tillämpats i syfte att utjämna och mildra de ekonomiska följderna av utebliven arbetsinkomst. Arbetsmarknadens nuvarande läge och de åtminstone i vissa avseenden mindre framgångsrika resultaten av vidtagna åtgärder till arbetslöshetens bekämpande synas innebära en maning att för vårt lands del söka utan ytterligare uppskov förverkliga arbetslöshetsförsäkringens princip. Klok försiktighet bjuder dock att på detta område framgå försöksvis och börja med ett försäkringssystem av mera begränsad och anspråkslös läggning samt av sådan art, att det näppeligen kan anses föregripa en eventuell blivande omläggning av den sociala hjälpverksamheten i allmänhet.

I yttrande till statsrådsprotokollet den 29 november 1929 har dåvarande chefen för socialdepartementet antytt såsom en tänkbar utväg till arbetslöshetsförsäkringsfrågans ordnande att söka åvägabringa en utbyggnad av de av arbetarna själva i samband med fackorganisationerna anordnade arbetslöshetskassorna, systematiskt kompletterad med samhälleliga anordningar av mera permanent karaktär. Tillgängliga upplysningar giva vid handen, att man i dessa hjälpkassor har att göra med en hjälporganisation av betydande mått, i det att numera inom ett tjugotal fackförbund med över 300,000 medlemmar finnas arbetslöshetskassor, från vilka under åren 1918—1930 utbetalats c:a 30 milj. kr.

Möjligheten att ytterligare utvidga och effektivisera denna självhjälpströrelse har varit föremål för uppmärksamhet såväl i socialförsäkringskommitténs betänkande av år 1922 som i 1926 års arbetslöshetssakkunnigas förslag angående erkända arbetslöshetskassor (det s. k. B-förslaget). I socialstyrelsens yttrande häröver framhålles, att detta äger vissa företräden framför förslaget om obligatorisk försäkring (A-förslaget), i det att det förra kan anknyta sig till en redan befintlig verksamhet och stödja sig på redan vunnen erfarenhet. Dessa omständigheter kunna antagas i väsentlig grad förenkla och förbilliga arbetslöshetsförsäkringens eljest nog så vanskliga organisations- och kontrollproblem. Såsom en nackdel framhålles i styrelsens utlåtande den frivilliga arbetslöshetsförsäkringens förhållandevis mindre omfattning och därmed sammanhängande svagare effektivitet, särskilt med avseende på lägre avlönade arbetargrupper. Härtill kan erinras, att det visserligen äger sin riktighet, att arbetslöshetskassor ursprungligen bildades företrädesvis bland bättre betalda yrkesarbetare, men att under de senaste åren en tendens framträtt till rörelsens utbredning även bland icke yrkesutbildade arbetare. Att döma av förhållandena inom en beslätad rörelse, sjukkasserörelsen, vilken ju vuxit sig stor med det allmännas stöd, torde det kunna antagas, att ifrågavarande utveckling skulle maktigt befordras, därest arbetslöshetskassorna tillerkändes bidrag av allmänna medel, i synnerhet om i samband därmed daghjälpens behov maximerades med hänsyn till löneläget för ifrågavarande arbetargrupper. Genom en dylik åtgärd synas även kunna till väsentlig del undanröjas de i socialstyrelsens utlåtande framförda farhågorna för mindre önskvärda följdverkningar av statsbidraget med avseende på löneprisbildningen.

Det ligger visserligen i sakens natur, att en frivillig arbetslöshetsförsäkring aldrig kan få samma allmänna omfattning som en obligatorisk, men, såsom i socialstyrelsens utlåtande ock framhäves, är detta icke enbart av ondo. Om stora grupper av arbetstagare sannolikt skulle underlåta att utnyttja en frivillig försäkring, lärer detta ingalunda alltid vara att tillskriva liknöjdhet eller bristande förtänksamhet utan i talrika fall även medveten insikt om, att individen befunne sig i sådana omständigheter, att en försäkring för hans vidkommande vore tämligen opåkallad. Det förefaller, som om en dylik tankegång skulle stå i god överensstämmelse med den självhjälpens idé, som i högre grad än understödstarandan präglad och alltjämt synes böra prägla den svenska socialpolitiken.

Även om sålunda enligt mitt förmenande inga principiella betänkligheter stå i vägen för en ombildning och utveckling av fackorganisationernas hjälpkassor till bärare av en frivillig statsunderstödd — eventuellt även kommunalunderstödd — arbetslöshetsförsäkring, bör det ej undandöljas, att den här för nödvändiga neutraliseringen, stabiliseringen och effektiviseringen av ifrågavarande kassor erbjuder en mångfald specialproblem av delvis mycket ömtålig natur. Beträffande ett flertal av ifrågavarande spörsmål synes visserligen arbetslöshetssakkunnigas B-förslag erbjuda goda lösningar, men i fråga om åtskilliga andra lärer ytterligare omprövning och överarbetning under be-

aktande av de senaste årens erfarenheter på ifrågavarande område i in- och utlandet vara av nöden, särskilt rörande sådana bestämmelser, beträffande vilka delade meningar gjort sig gällande bland de sakkunniga. En sådan punkt gäller, huruvida, såsom kommittémajoriteten föreslagit, det allmännas bidrag till försäkringen borde utgå i visst förhållande till kassans medlemsavgifter, eller, såsom en av de sakkunniga förordat, i förhållande till utbetalda understöd. Det vill förefalla, som om sistnämnda tillvägagångssätt borde föredragas särskilt med hänsyn därtill, att staten med en dylik anordning, som låte den först i efterhand och efter prövning av alla på frågan inverkan omständigheter fatta beslut rörande bidragets utbetalande, skulle komma i en friare och starkare ställning gentemot arbetslöshetskassorna. Detta synes betydelsefullt, och icke minst om man beaktar det i socialstyrelsens utlåtande understrukna förhållandet, att statens mera aktiva deltagande i arbetslöshetsförsäkringen lätt kan leda till, att staten får övertaga det principiella ansvaret för underhållet av dem, som äro nödlidande på grund av arbetslöshet, med alla därav härflytande nästan oöverskådliga ekonomiska konsekvenser.

*Riksdagen
1930.*

Jämväl vid 1930 års riksdag förelåg frågan om arbetslöshetsförsäkring till behandling. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 119, hemställde nämligen herr Spångberg m. fl., att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om framläggande av lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1931 års riksdag. De i denna motion angivna grunderna för arbetslöshetsförsäkring voro överensstämmande med de riktlinjer, som i motionen II: 54 vid 1929 års riksdag föreslagits för sådan försäkring.

I sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 12, anförde andra lagutskottet efter att hava redogjort för frågans tidigare behandling:

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har utredningsarbetet ännu icke slutförts vare sig beträffande frågan om arbetslöshetsförsäkring eller rörande frågorna om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande. Vid sådant förhållande synes det utskottet icke lämpligt att nu taga ståndpunkt till spörsmålets lösning i den av motionärerna förordade riktningen.

Under uttalande av förhoppning att förslag i detta betydelsefulla ärende måtte inom den allra närmaste framtiden av Kungl. Maj:t kunna framläggas för riksdagen, får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer anfördes beträffande motiveringen dels av herr Linder m. fl. dels av herr Magnusson i Skövde.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagens kamrar, därvid i andra kammaren uppresningsförfarandet tillämpades.

*Riksdagen
1931.*

Vid 1931 års riksdag väcktes tre motioner om arbetslöshetsförsäkring, nämligen nr 133 i första kammaren av herr Möller m. fl., nr 197 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm m. fl. och nr 296 i sistnämnda kammare av herr Dahlén m. fl.

I motionerna I: 133 och II: 197, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att för 1932 års riksdag

framlades förslag till arbetslöshetsförsäkring efter samma grunder som de i de nu förevarande motionerna I: 188 och II: 279 angivna.

I motionen II: 296 hemställdes, att riksdagen måtte för sin del antaga ett förslag till lag om arbetslöshetsförsäkring, vars text — med undantag för bestämmelsen om lagens ikraftträdande — var i huvudsak likalydande med den i den nu förevarande motionen II: 7 föreslagna lagtexten.

I sitt utlåtande över motionerna, nr 32, yttrade andra lagutskottet, att det pågående utredningsarbetet rörande frågan om arbetslöshetsförsäkring även om beträffande arbetslöshetens omfattning, karaktär och orsaker torde bli slutfört under året. Då sålunda resultatet av utredningsarbetet snart vore att förvänta, hemställde utskottet, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation anmäldes dels av sex av utskottets ledamöter, nämligen herr Sigfrid Hansson m. fl., vilka hemställde, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 133 och II: 197, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till arbetslöshetsförsäkring, med i nämnda motioner angiven omfattning och karaktär, skulle föreläggas 1932 års riksdag, dels ock av herrar Österström och Andersson i Rasjön beträffande motiveringen.

Riksdagens kamrar biföllo, med tillämpning av uppreningsförfarandet, utskottets hemställan.

Enligt den till innevarande års statsverksproposition fogade bilagan behandlande femte huvudtiteln anförde chefen för socialdepartementet statsrådet Larsson i statsråd den 4 januari 1932 efter att hava berört frågan om anslag för bekämpande av arbetslösheten:

*Chefen för
socialdeparte-
mentet
1932.*

I samband med förslag till definitiv framställning i anslagsfrågan torde jag få anledning att närmare ingå på olika spörsmål av betydelse för statens verksamhet till arbetslöshetens bekämpande. Redan här torde jag emellertid böra framhålla, att jag utgår från att berörda verksamhet även under nästkommande budgetår bör bedrivas väsentligen i samma former och i stort sett efter samma grunder som hittills. Detta innebär, att enligt min mening frågan om arbetslöshetsförsäkring icke nu bör upptagas till prövning. Med avseende härå vill jag framhålla att, sedan erforderliga utlåtanden över det av 1926 års arbetslöshetssakkunniga avgivna betänkandet i arbetslöshetsfrågan numera inkommit samt den s. k. arbetslöshetsutredningen avlämnat första delen av sitt betänkande — innefattande redogörelse för arbetslöshetens omfattning, karaktär och orsaker — utredningen i frågan fortskridit så långt, att avgörande hinder av denna anledning icke längre torde föreligga mot att upptaga problemet till ett närmare skärskådande. För min del har jag också tidigare uttalat min avsikt att, så snart förutsättningar härför föreläge, upptaga frågan till behandling, därvid jag också förklarat mig icke hysa principiella betänkligheter mot en arbetslöshetsförsäkring under förutsättning att den kunde anordnas på sådant sätt, att en del i andra länder konstaterade missförhållanden beträffande dylik försäkring kunde i erforderlig mån undanröjas. I anslutning till denna min ståndpunkt hava också under år 1931 vissa preliminära åtgärder och överväganden i ämnet företagits inom socialdepartementet. Genom den skärpning av den ekonomiska krisen, som inträdde under hösten 1931, har emellertid ett

förändrat läge uppstått. Med den omfattande och redan långvariga arbetslöshet, som nu råder och med vilken man för den tidsperiod, varom här är fråga, torde hava att räkna, skulle tydligen en arbetslöshetsförsäkring, som nu beslötes, icke kunna, efter vilken linje den än lades, ur understödssynpunkt erhålla någon betydelse för det aktuella läget. Däremot skulle dess införande omedelbart medföra nya bördor för såväl näringslivet och arbetarna som det allmänna, detta samtidigt som den pågående verksamheten för arbetslöshetens bekämpande påkallar största möjliga tillskott från alla de hjälpkällor, vilka i sådant avseende stå att uppbringa. Härigenom skulle uppstå en dubbel belastning, som under nuvarande ekonomiska förhållanden icke lär kunna ifrågasättas. Med hänsyn härtill har jag sett mig nödsakad utgå från, att i nuvarande situation med frågans avgörande måste tills vidare anstå.

Arbetslöshetens omfattning.

I Sociala Meddelanden 1932 s. 1 f. finnes införd en redogörelse för arbetsmarknaden under december månad 1931, av vilken utskottet får anföra följande:

Antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser vid den offentliga arbetsförmedlingen i riket sjönk från 413 i november till 343 i december. Motsvarande siffror för år 1930 voro 254 och 238.

Den ökade efterfrågan på tillfällig arbetskraft, som plägar känneteckna julmånaden, gjorde sig tydligt märkbar även i december 1931. Den förhållandevis stora förbättring av arbetstillgången, som månaden uppvisar i förhållande till den nästföregående, kan emellertid ej anses återspegla någon förbättring av det allmänna konjunkturläget, utan beror på speciella omständigheter. Såsom framgår (av tabellen på sidan 63), är förbättringen lokaliserad till husligt arbete jämte grupperna handel och samfärdsel samt »annat arbete». Av dessa är det den sistnämnda kategorien, som i så märkbar mån återverkat på decembersiffran. De rika snöfall, som inträffade i östra delarna av mellersta Sverige under månadens senare del, föranledde snöskottningsarbete i stor utsträckning, speciellt i huvudstaden, där närmare 5,600 personer togos i anspråk för dylikt arbete. En detaljgranskning av siffrorna i tabellen giva däremot vid handen, att läget på arbetsmarknaden inom flertalet industrier försämrats.

Vid jordbruket var efterfrågan på arbetskraft betydligt mindre än vanligt vid denna årstid, och aldrig förr har relationstalet mellan tillgång och efterfrågan ens tillnärmelsevis varit så ogynnsamt som nu. De arbetstillfällen, som stått till buds, ha huvudsakligen varit av tillfällig karaktär.

Antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under december samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	239	214	177	151	131	132	141	135	128	148	220	225
1925	296	256	207	166	157	159	162	156	154	172	246	226
1926	273	247	191	163	162	166	161	151	158	186	273	268
1927	293	258	208	171	168	161	150	148	143	170	242	243
1928	279	260	201	165	146	157	167	160	142	156	230	220
1929	241	215	174	150	134	135	137	135	127	148	202	203
1930	241	211	171	140	129	127	140	144	146	175	254	238
1931	222	232	191	194	164	187	198	201	197	257	413	343

Därav inom jord- och skogsbruk:

1928	178	145	113	93	90	90	106	133	111	107	173	228
1929	185	152	110	94	83	75	90	113	105	113	159	195
1930	169	128	100	78	73	65	81	99	110	119	169	212
1931	165	131	109	96	78	91	111	125	131	182	365	551

Övriga näringsgrupper:

1928	300	297	240	197	165	176	187	170	157	186	245	219
1929	251	228	199	173	151	152	152	144	136	165	213	204
1930	255	233	200	166	148	145	157	161	160	202	274	240
1931	229	254	214	233	193	212	224	228	222	286	422	327

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1923	20.5	19.4	18.0	14.9	10.7	9.8	9.1	8.6	8.0	8.2	9.3	14.1
1924	13.6	13.4	13.9	11.6	7.6	7.4	6.2	6.6	7.0	8.4	10.5	15.6
1925	14.8	13.6	12.0	10.8	8.2	8.2	7.6	7.7	8.5	10.1	11.8	19.5
1926	15.7	14.8	14.7	12.3	9.9	9.6	8.6	8.3	9.1	11.4	13.0	19.1
1927	16.3	15.6	14.1	12.3	9.9	9.4	8.3	7.9	8.4	10.4	12.8	18.6
1928	14.3	13.3	13.2	11.7	8.2	7.6	7.4	6.9	7.8	9.0	10.9	17.3
1929	14.8	14.6	13.7	11.4	7.7	6.8	6.3	6.1	6.7	8.2	10.1	16.3
1930	13.9	13.2	12.3	10.8	8.0	8.0	8.0	8.1	9.5	12.3	15.3	22.9
1931	20.2	18.7	19.4	17.1	13.2	12.4	11.8	12.8	13.4	16.5	19.3	—

Utskottet får även meddela följande

Sammanfattning

av vissa uppgifter ur Arbetslöshetskommissionens månadsrapport för november 1931 angående arbetslöshetens omfattning och vidtagna åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.

Tidpunkt (avser den sista i varje månad)	Hela antalet hjälp sökande arbetslösa	Hela antalet av stat och kom- mun tillhopa hjälp ta arbets- lösa	Hela antalet av stat och kom- mun tillhopa hjälp ta i % av hela antalet hjälp sökande arbetslösa
<i>1930:</i>			
November	24,824	7,753	31.2
December	31,001	11,031	34.5
<i>1931:</i>			
Januari	40,245	17,348	43.1
Februari	41,595	20,874	50.1
Mars	41,885	22,092	52.7
April	39,396	20,205	51.2
Maj	34,550	17,810	51.5
Juni	31,057	16,063	51.7
Juli	30,520	15,711	51.5
Augusti	35,701	16,864	47.2
September	40,377	17,729	43.9
Oktober	57,143	20,112	35.1
November	77,254	27,754	35.9

Utskottet. Såsom utskottet redan i sitt utlåtande vid 1929 års riksdag över då väckta motioner om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring uttalade, anser utskottet spørgsmålet om lindrande av de ekonomiska följderna av rådande arbetslöshet otvivelaktigt utgöra ett av vår tids största och svåraste problem. Det är ock allmänt erkänt, att detsamma är förtjänt av statsmakternas synnerliga uppmärksamhet. Vad särskilt angår frågan om bekämpande av arbetslöshetens skadliga följder medelst arbetslöshetsförsäkring framgår av den ovan lämnade redogörelsen, att detta spørgsmål vid upprepade tillfällen sysselsatt riksdagen.

Frågans invecklade beskaffenhet gör det enligt utskottets mening uteslutet, att riksdagen nu skulle bifalla herr Spångbergs m. fl. yrkande, att riksdagen måtte antaga en lag om arbetslöshetsförsäkring av angivet innehåll. Beträffande det i de båda övriga förevarande motionerna framställda yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att förslag till en efter vissa grunder ordnad arbetslöshetsförsäkring föreläggas nästa års riksdag, får utskottet erinra, att av chefens för socialdepartementet ovan återgivna an-

förande i statsråd den 4 januari innevarande år framgår, att regeringen följer utvecklingen av de förhållanden, som äro av beskaffenhet att inverka på spörsmålet om anordnande av arbetslöshetsförsäkring, och är beredd att taga de initiativ i frågan, som sakens beskaffenhet och omständigheterna kunna medgiva. Vid sådant förhållande finner utskottet icke erforderligt, att riksdagen nu gör något uttalande i ämnet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att motionen II: 7 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

B) att motionerna I: 188 och II: 279 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 februari 1932.

På andra lagutskottets vägnar:

HJALMAR VON SYDOW.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *von Sydow, von Geijer, Österström*, Frändén, Norman, Larsson* i Brålanda, *Olof Carlsson* och *Forslund*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage, Petersson* i Lerbäckaby*, *Olovson* i Västerås*, *Aronson**, *Björnberg, Gardell* i Gans* och *Skoglund**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Norman, Olof Carlsson, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka anfört följande:

Frågan om införande av arbetslöshetsförsäkring i vårt land framfördes i form av motion i riksdagen första gången redan 1908. Den har varit föremål för utredning under olika former ända sedan 1915. Man torde därför utan överdrift kunna göra gällande, att ingenting står att vinna genom ytterligare utredningar, isynnerhet som förslag föreligga färdiga sedan 1928 såväl beträffande frivillig arbetslöshetsförsäkring med bidrag från det allmänna (Gent-systemet) som i fråga om obligatorisk försäkring (tvångsförsäkring), avsedd att i huvudsak bekostas av arbetsgivare och arbetare.

Vid ett närmare studium av denna frågas behandling under de senaste åren får man ett starkt intryck av bristande vilja från statsmakternas sida att skrida till positiva åtgärder beträffande arbetslöshetsförsäkringsfrågan, som för närvarande måste betecknas som vårt lands viktigaste socialpolitiska fråga. De förhoppningar, som de borgerliga partierna i vårt land synas hava hyst, att landets arbetsmarknad under tiden som utredningarna pågingo skulle förbättras i sådan omfattning, att behov av en arbetslöshetsförsäkring icke längre skulle föreligga, hava ingalunda gått i uppfyllelse. Tvärtom måste vi konstatera, att arbetslöshet under varje år efter 1920 i större eller mindre omfattning varit för handen, och för närvarande befinna vi oss mitt uppe i en ny depressionsperiod, som ännu icke synes hava nått botten. Arbetslöshetssiffrorna hava sedan hösten 1930 oupphörligt stegrats, och man får gå tillbaka till år 1923, den stora fredskrisens sista år, för att finna någon motsvarighet.

I de flesta av Europas länder och även i några länder utanför vår världsdel har arbetslöshetsförsäkring under olika former införts under de senaste tjugo åren. I våra grannländer, Norge och Danmark, gingo statsmakterna in för frivillig försäkring så tidigt som resp. 1906 och 1907. Enligt senaste statistiska uppgifter äro för närvarande ej mindre än 45 miljoner lönearbetare arbetslöshetsförsäkrade i olika länder.

Men i vårt land avvisas fortfarande alla förslag med hänvisning till alltfjämt pågående utredningar.

Då emellertid frågan kräver en lösning *så snart som möjligt*, hemställa vi,

att riksdagen, med bifall till motionerna I: 188 och II: 279, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till arbetslöshetsförsäkring, med i nämnda motioner angiven omfattning och karaktär, skall föreläggas 1933 års riksdag.